

**Tutkijalta
suoraan kuultua**

KASVATUS

Reijo Miettinen, emeritusprofessori Helsingin yliopistosta

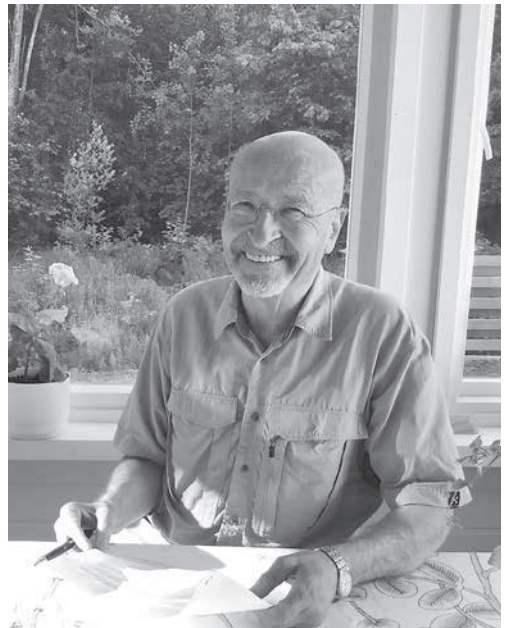
Kasvatuksen haastattelusarjassa vuorossa on emeritusprofessori Reijo Miettinen, jonka kiinnostuksen kohteina ovat olleet oppimisteoriat, oppiminen työssä ja työn kehittäminen sekä teknologiset innovaatiot ja luovuus. Lue lisää: <https://researchportal.helsinki.fi/en/persons/reijo-miettinen>.

Mitä kuuluu? Millainen päivä sinulla on tänään ollut?

Reijo Miettinen: Minulla on ollut emeritus-henkilön hyvä päivä. Heräsin omia aikojani. Aamukahvin ja uutisten jälkeen luin muutama tunnin. Söimme vaimoni kanssa lounaan ja kuuntelimme Yle Areenasta politiikkaradion. Sen jälkeen tein päiväkävelyn Vantaanjoen varteen. Ylitin Pikkukosken uimarannan takana olevan Pirunkallion. Sen takana koskelta pohjoiseen vie kävelytie rantametsässä uudelle Jokeri-raitiolinjan vuoksi rakennetulle kävelysillalle. Juuri ennen siltaa pensaikossa luritteli mustapääkerttu. Sillan poikittaispalkeissa pesii räystäspääsky-yhteisö. Kymmenien pääskysten kirmailu ja kirsunkunta pilvenä sillan ympärillä on minulle kesän ja toivon symboli. Iltapäivällä luin tietokoneelta viestit ja muokkasin pari tuntia meneillään olevan artikkelin käsikirjoitusta.

Miten päädyit tutkijaksi?

Reijo Miettinen: Ennen tutkijaksi tuloani toimin 20 vuotta koulutus suunnittelijana, ensin

Reijo Miettinen, <https://orcid.org/0000-0002-5308-4717> (Kuva: Maija Miettinen)

Helsingin kaupungilla ja sen jälkeen 1980-luvulla Valtion teknillisessä tutkimuskeskuksessa (nykyisin Teknologian tutkimuskeskus VTT), jossa vastuualueenani oli tutkijoiden koulutus. Koska he edustivat lähes kaikkia luonnontieteen ja tekniikan aloja, kurssit kohdistuivat tutkimustyön organisointiin, luovuuteen, innovaatioihin ja tutkimustulosten kaupallistamiseen. Tätä varten jouduin paneutumaan tieteen ja teknologian tutkimukseen.

Tutkimukseen aloin suuntautua kahden reitin kautta. Kehitimme 1980-luvun alussa Yrjö Engeströmin ja Jaakko Virkkusen kanssa henkilöstökoulutuksessa vallinneelle opetus-tekniologiselle lähestymistavalle vaihtoehtoista kurssien suunnittelun viitekehystä. Se perustui kognitiiviseen psykologiaan ja kulttuurihistorialliseen toiminnan teoriaan, ja sen keskeisiä ideoita olivat muun muassa sisällöllinen tavoitteenmäärittely, oppimisen kytkeytyminen luokkahuoneen ulkopuolisiin käytäntöihin sekä oppilastehtävien käyttö opetusmenetelmänä. Kun koulutukseen osallistui yhä useammin kokonaiset työyhteisöt, kehittyi tästä kehittävästä työntutkimuksen viitekehys, jota sovelsin Suomen liikemiesten kauppaopiston ohjaavien opettajien työtä koskeneessa väitöskirjatyössäni. Ensimmäinen tutkijapestini oli kuitenkin VTT:n Teknologian tutkimuksen ryhmässä, jossa aloin tutkia teknologisten innovaatioiden dynamiikkaa. Kun sitten 1995 siirryin Helsingin yliopistoon vasta perustettuun Toiminnan teorian ja kehittävästä työntutkimuksen yksikköön, aloin johtaa tutkimusryhmää, jonka tutkimuskohteena olivat teknologiset innovaatiot ja tutkimustyö. Tutkimme muun muassa bioteknistä sellunvalkaisua, Benecol-margariniä, pohjoismaista matkapuhelinjärjestelmää, Neuromag-aiivokuvannusmenetelmän kehittämistä, pandemioiden leviämisen mallintamista ja tietomallien käyttöönottoa rakennusten suunnittelussa.

Mikä on parasta työssäsi?

Reijo Miettinen: Ehdottomasti mahdollisuus oppia ymmärtämään eri tutkimuksen alueita ja teoriatraditioita sekä yhteiskunnallisia toimintoja. Minulla on ollut tutkimuksen kohteena muun muassa opettajien työ, bioteknisen laboratorion tutkimustyö ja viimeisessä projektissäni tietomallintaminen rakentamisessa. Vaikka aina on kauhistuttanut, miten voi oppia ymmärtämään uutta vaativaa alaa, on ponnistelu osoittautunut palkitsevaksi.

Ketkä ovat olleet keskeisiä henkilöitä urapolullasi?

Reijo Miettinen: Kun opiskelin soveltavaa psykologiaa Helsingin yliopistossa, professori Yrjö-Paavo Häyrysen luennot ammattien ja kvalifikaatioiden tutkimisesta ja kytkennästä koulutuspolitiikkaan avasivat ymmärrystä työelämästä. VTT:n suunnittelutoimiston vetäjä Tarmo Lemola rekrytoi minut innovaatioiden tutkimukseen, ja sain perehtyä tätä alaa hallitsevaan evolutionaariseen innovaatioiden taloustieteeseen. Ratkaiseva merkitys tutkijan uralleni oli professori Yrjö Engeströmillä. Hän innosti minut väitöskirjatyöhön ja veti minut mukaan tutkimukseen, kansainväliseen yhteistyöhön ja kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian yhteisöön (ISCAR, International society for cultural-historical activity research). Mieleeni on jäänyt myös Social Studies of Science -lehdessä toinen päätoimittaja professori Michael Lynch Cornellin yliopistossa. Lähetin lehteen ensimmäisen englanninkielisen artikkelini käsikirjoituksen. Lynch lähetti minulle arviointisijoiden lausuntojen pohjalta vastuullisen toimittajan kirjeen: kaksi sivua ykkösvälillä olevaa tekstiä, jossa hän innosti, kehotti täsmentämään englanninkielisiä käsitteitä ja teki ehdotuksia käsikirjoituksen parantamiseksi. Se oli minulle esimerkki siitä, mitä vertaisarviointi tieteessä voi parhaimmillaan olla.

Pohditko koskaan mitään muita ammatteja?

Reijo Miettinen: Kouluaikana mielessä oli mielessä kemia ja biologia, mutta lähimpiirissäni ei ollut näitä aloja tuntevia ihmisiä. Niinpä päädyin isoveljeni esimerkin innoittamana opiskelemaan soveltavaa psykologiaa Helsingin yliopistossa. Mihin sitten erikoistuisin oli kuitenkin täysin avoinna. Henkilöstökouluttajan työn kautta ajauduin sitten vähitellen kasvatustieteen ja tutkimuksen piiriin.

Mitkä ovat tutkimuksellisia ilmiöitä, jotka kiinnostavat sinua tällä hetkellä eniten?

Reijo Miettinen: Emerituskauteni ensimmäisinä vuosinani olen perehtynyt sivistyksen käsitteeseen ja sen taustalla olevaan kasvatustutkimukseen ja sen taustalla olevaan kasvatustutkimukseen. Aloitteestani Aikuiskasvatuksen tutkimusseura on toimittamassa J. V. Snellman ja suomalainen sivistyskäsitys -teosta, jonka on määrä ilmestyä 2024. Sivistyksen käsitteeseen liittyen olen arvioinut kriittisesti kansainvälisten järjestöjen, erityisesti OECD:n, vaikutusta koulutuspolitiikkaan ja järjestön lanseeraamaa kompetenssin käsitettä. Mielestäni meillä on erittäin huolestuttava kehityskulku, kun OECD:n luonteeltaan poliittisia asiakirjoja aletaan käyttää koulutuspolitiikan määrittelyn välineenä ja perustana. Esimerkiksi OECD:n oppimisen viitekehys 2030 on suoraan sanoen kyseenalaisen rinnakkaistiedon tuottamista vakavasti otettavalle tieteelliselle tutkimukselle. Järjestön vaikutusvalta kansalisiin hallintoihin on kuitenkin niin vahva, että näissä asiakirjoissa kehitelty käsitteistö usein omaksutaan kriittittömästi koulutuspolitiikkaan kielenkäyttöön. Tai mikä pahempaa, tutkijat palkataan etsimään perusteluita ja tulkitsemaan uudistermejä sekä kehittämään mittareita niiden todentamiselle arvioinnissa. Olen kiinnostunut myös ympäristökasvatuksesta ja kestävästä kehityksestä kasvatuksesta sekä taidon käsitteestä, ja suunnitelmani on myös kirjoittaa niistä.

Mitkä ovat vahvuutesi tutkijan työssä? Entä kehityskohteesi?

Reijo Miettinen: Luulisin, että vahvuuteni liittyy siihen, että minulla on ollut mahdollisuus perehtyä moniin tutkimusalueisiin ja teoreettisiin traditioihin, joita kriittisesti vertailemalla ja yhdistämällä on voinut tuottaa kiinnostavia näkökulmia. Aloittaessani tutkijanurani vertailin muun muassa toiminnan teoriaa, toimijaverkkoteoriaa ja John Deweyn pragmatismia käytäntöteorioina. Julkaisin aiheesta

organisaatiotutkimuksen ja yhteiskuntatieteellisissä aikakauslehdissä. Tämä tarjosi näkökulmia myös oppimisen käsitteen ja oppimisteorioiden arvioinnille. Osallistuminen innovaatioiden tutkimukseen avasi ymmärrystä taoloustieteestä, mikä on hyödyllistä esimerkiksi OECD:n koulutuskäsitysten arvioinnissa. Nyt eläkepäivinäni olen perehtynyt kasvatustutkimukseen ja yhteiskuntafilosofiaan, politiikan teoriaan ja moraalifilosofiaan. Kaikki nämä ovat tarpeellisia, jos osallistuu sivistyksen käsitteeseen ja sen perustana olevia ihmis- ja yhteiskuntakäsityksiä koskevaan keskusteluun. Kehityskohteenani ovat kielitaidon monipuolistaminen ja kansainvälisten ihmisten ottaminen paremmin huomioon.

Mitä odotat eniten tulevaisuudelta?

Reijo Miettinen: Näin seniori-ikässä toivoo terveyttä ja hyvään vauhtiin päässeen sivistysprosessin esteetöntä jatkumista.

Jatka lauseita:

Tänään aion ... istuttaa tomaatin taimen isompaan astiaan.

Harrastukseni ovat ... lukeminen ja luonnossa liikkuminen.

Haluaisin joskus vielä oppia ... soittamaan tuubaa ja olla soittajana puhallinyhtyeessä.

Salainen taitoni on ... Pelkään pahoin, että minulla ei ole salaista taitoa, pikemminkin osaamattomuuksien laaja kirjo.

Professori Mervi Kaukon numerossa 2/23 esittämä kysymys: Mitä hyvä elämä ja elämisen arvoinen maailma tarkoittavat sinulle?

Reijo Miettinen: Lukiolaisena 1960-luvun lopulla toimin Tricont-järjestössä. Kirjoitin luokkatoverini kanssa Tricontin kolmannen maailman maita ja niiden vapautusliikkeitä esittelevään monistesarjaan Guatemala-nume-

ron. Se kirjoitettiin kirjoituskoneella vahaksille ja tuotettiin jakeluun käsikäyttöisellä monistuskoneella Tricontin toimistossa Helsingin Kirkkokadun kellarissa. Myöhemmin minulla oli mahdollisuus vierailla tohtori Salvador Alendén johtamassa Chilessä, jossa kansanrintama oli asettanut tavoitteekseen yhteiskunnallisen tasa-arvon saavuttamisen. Tasa-arvon saavuttaminen globaalisti on ilmastonmuutoksen takia nyt entistä tärkeämpää, elämisen arvo-

sen maailman olennainen määre. Lisäksi tuollaisessa maailmassa ryhdyttäisiin päättäväisiin toimenpiteisiin ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumiseksi.

Mitä haluat kysyä seuraavalta haastateltavalta?

Reijo Miettinen: Mitä koulu ja kasvatus voisivat tehdä luontokadon ehkäisemiseksi?